

Landschappelijk

Dinkeldal, Twente

Nationale Landschappen: volksverlakkerij?

Het etiket *Nationaal Landschap* blijkt in de praktijk een nogal lege dop: deze landschappen schreeuwen om herstel terwijl er een chronisch gebrek aan geld voor onderhoud en noodzakelijke restauratie beschikbaar is. Veel van deze landschappen zijn dan ook niet mooier dan de gebieden daarbuiten. Dit blijkt uit een onlangs gehouden inventarisatie van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC).

Voor de VNC vormde dit de aanleiding op de *Dag van het Nationale Landschap* (15 september jongstleden) enkele welkomstborden te plaatsen, op plekken waar het wél meteen duidelijk is dat men een Nationaal Landschap betreedt. Dit gebeurde aan de randen van Nationaal Landschap De Gelderse Poort, waar o.m. door de VNC de afgelopen jaren het landschap is verfraaid door aanleg en restauratie van heggen, houtwallen et cetera. Hier is inmiddels het kwaliteitsniveau te vinden is dat men mag verwachten van een Nationaal Landschap.

Volgens de VNC houden overheden (rijk en provincies) niet alleen elkaar voor de gek, maar ook de burger. Afgelopen voorjaar hekelde de Rekenkamer Oost de chronische financiële tekorten voor de twintig Nationale Landschappen. Bij aanvang becijferde de Raad voor het Landelijk Gebied al een jaarlijks tekort van 200 miljoen euro per jaar. Een uitkomst die recent is bevestigd door onderzoek van de gezamenlijke provincies. Ook Royal Haskoning, in opdracht van het ministerie van VROM, onderstreepte afgelopen zomer in haar rapport 'Beleidsvaluatie Nationale Landschappen' de zorg om de gebrekkige financiering. Ondanks al deze onderzoeken, berekeningen en adviezen blijft de overheid categorisch te weinig geld beschikbaar stellen.

Toch zouden we juist trots moeten zijn op onze Nationale Landschappen, maar gezien de abominabele staat waarin ze verkeren is het wel begrijpelijk dat de meeste overheden de precieze ligging liever stil houden. Voor de VNC is het helder: of je neemt de Nationale Landschappen serieus door ze een forse opknopbeurt te geven en vervolgens in goede staat te houden, of je stopt er helemaal mee. Anders is het volksverlakkerij...

Nergens in Europa is het landschap zo nadrukkelijk door de mens vormgegeven als in Nederland. Zonder ingrijpen door de mens zou de helft van ons land niet eens bestaan.

God schiep de wereld, maar de Ho

'God schiep de wereld, maar de Hollanders maakten hun eigen land' is een in het buitenland veel gehoord gezegde. Dit voortdurende gevecht tegen het water heeft in Noord- en West-Nederland unieke landschappen opgeleverd: strakke slotenpatronen van onze veenweidegebieden. Sloten parallel aan elkaar buigen plotseling links en rechts allemaal tegelijk af. Een spektakel bij laagstaande zon die het water zilver kleurt, of bij sneeuw als de sloten nog niet bevroren zijn. In het zuiden en oosten van ons land sluiten de landschappen meer aan op wat in Europa gebrui-

kelijk is. Maar door de bodemgesteldheid, de beek- en rivierdalen en de van oudsher kleine agrarische bedrijfjes was het gevarieerder en kleinschaliger dan elders.

Zonder twijfel was het Nederlandse cultuurlandschap uniek in Europa door de 'pietepeuterige' schaal en de streekverschillen. Dit kwam tot uitdrukking in landschap, dialect, boerderij en dorpsbouw. Wás, want hierin lag ook het noodlot verborgen. Ons landschap veranderde in snel tempo door ruilverkavelin-

De zee zou er bezit van hebben genomen. Landaanwinningen, inpolderingen, dijken, deltawerken en duinbescherming hebben de Nederlanders legendarisch gemaakt over de hele wereld.

Nederlanders maakten hun eigen land

gen die nodig waren vanwege de mechanisatie, de wereldhandel en de groeiende vraag naar voedsel. Schaalvergroting vond overal in Europa plaats, maar in Nederland, met weinig landschappelijke 'handicaps', was men in staat dit zeer grondig te doen. Door de ruilverkavelingen ging het eeuwenoude landschap onherroepelijk op de schop. Onnoemelijk veel van ons landschappelijk erfgoed ging hierdoor voorgoed verloren.

Toch zijn nog enkele restjes overgebleven, als verdwaalde stukjes uit een eertijds wonderschone leg-

puzzel. Stukjes die als parels glinsteren in een vaak fantasieloos landschap. Zo mooi dat je maar moeilijk kunt geloven dat zij slechts een bijproduct zijn van gewone, agrarische bedrijfsvoering.

Weinig menselijk handelen wekt zoveel ontroering en stemt tegelijk zo hoopvol als zijn samenspel met levende bomen en struiken. Sinds mensenheugenis heeft de mens een verbluffend landschap geschapen, boordevol geschiedenis en onderdak biedend aan veel dieren en planten.

De komende drie jaar zullen zwaar vervallen landschapselementen gerestaureerd worden in de gemeenten Bronckhorst, Lochem en Zutphen. Een voorbeeld is deze houtwal in Lochem, waar het wallichaam al verdwenen is en de wortels van de bomen gedeeltelijk bloot zijn komen te liggen.

foto: Bart Dingemanse

Duurzaam investeren in het Nederlands cultuurlandschap

De Vereniging Nederlands Cultuurlandschap zet zich samen met haar Landschapswacht in voor restauratie van het landschappelijk erfgoed en voor een grootscheepse kwaliteitsimpuls van het cultuurlandschap. Biodiversiteit, 5% groenblauwe aaneengesloten dooradering van het landschap, cultuurhistorie, recreatieve ontsluiting en langdurige marktconforme beheersvergoedingen voor landeigenaren vormen hierbij de richtsnoeren.

Om deze doelstellingen te realiseren stelt Stichting De Landschapswacht zich op als groene partner van provincies, gemeenten, stichtingen, fondsen, ondernemingen en particulieren. Een groen partnerschap is interessant omdat de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap het *CBF keur voor goede doelen* heeft én de *ANBI status*. Door de ANBI status zijn giften/schenkingen voor de gulle gevers fiscaal voordelig.

Groen partnerschap

Met een groen partnerschap zien wij kans met steun van derden vele kilometers erfgoedwaardige landschapselementen te restaureren en te behouden voor toekomstige generaties. Door de restauratie van land-

schapselementen op de perceelsgrenzen ontstaat een rijkgeschakeerd landschap. Hiermee krijgt de natuur een enorme opleving: in soorten en in aantallen. Het resultaat is een veerkrachtige leefomgeving voor flora, fauna en mens.

Onlangs heeft de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap een groen partnerschap gesloten met De Frans Mortelmans Stichting. De unieke bijdrage van deze stichting, die zich normaliter richt op cultureel erfgoed in de zin van gebouwen en kunst, zullen wij de komende drie jaar inzetten voor een opknabbeurt van erfgoedwaardige landschapselementen in de gemeenten Lochem, Bronckhorst en Zutphen. Deze gemeenten zullen ook financieel participeren in het project. De provincie

Vele dieren en planten, zoals de das, patrijs, aronskelk en bosanemoon zullen profiteren van de restauratie van de landschapselementen.

foto: Harvey van Diek

Gemeenten maken kans op € 25.000,- voor restauratie van landschap

Onlangs heeft de Stichting De Landschapswacht samen met de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap het initiatief genomen maar liefst 50.000,- euro beschikbaar te stellen ten behoeve van cofinanciering voor restauratieprojecten van gemeenten. Wij vragen gemeenten zelf met een projectvoorstel te komen en hanteren daarbij de volgende selectiecriteria:

- het voorstel gaat uit van restauratie van zwaar vervallen (achterstallig onderhouden), liefst monumentale, groene landschapselementen die bij voorkeur in agrarische gebieden liggen die niet als 'mooi' op *Nederland van de Kaart* zijn aangeduid (zie: www.nederlandvande-kaart.nl);

- het voorstel beoogt aaneengesloten netwerken van groene landschapselementen en duurzame beheersvergoedingen te realiseren;
- het voorstel (begroting) dient minimaal voor 75% gedekt te worden door gemeente(n)/provincie, lokale organisaties en ondernemingen;
- de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap treedt op als projecteigenaar en draagt verantwoordelijkheid voor de uitvoering;
- de restauratie (uitvoering) van zwaar vervallen landschapselementen vindt bij voorkeur plaats tussen 1 oktober 2010 en 15 maart 2011;
- de inzet van lokale organisaties (denk aan bijvoorbeeld een agrarische natuurvereniging) is gewenst.

In de volgende *Landschappelijk* vindt u meer informatie over het vervolg van deze actie!

Gelderland bekijkt, ondanks een afgekondigde subsidiestop, hoe ook zij een bijdrage kan leveren. Het gaat om een langjarige samenwerking met als primair doel behoud en verbetering van de kwaliteit van agrarisch cultuurlandschap en ecologie. Dit doel moet bereikt worden door restauratie van zwaar vervallen houtwallen, houtsingels, eswallen en heggen.

Vele dieren en planten, zoals de das, patrijs, kamsalamander, winde, aronskelk en bosanemoon zullen profiteren van de restauratie van de landschapselementen. Stichting De Landschapswacht treedt op als projectleider en draagt de verantwoordelijkheid voor de restauratiewerkzaamheden.

De gemeenten Bronckhorst, Lochem en Zutphen kennen een buitengebied van grote landschappelijke en culturele waarde en diversiteit. Oude abiotische patronen en cultuurhistorische lagen schemeren door de recentere vormen van landgebruik, erfgoed en verstedelijking heen. De inwoners van het gebied zijn met recht trots op hun cultureel erfgoed. Zij zijn niet de enigen. Ook het rijk onderkent de grote waarde van het gebied en heeft een deel ervan als Nationaal Landschap bestempeld. Dit Nationaal Landschap, genaamd De Graafschap, heeft relatief veel bossen, bosjes, bosstroken en houtwallen (24,3% van de totale oppervlakte). Daarnaast komen er nog veel bomenrijen voor. Liefst 65% van het gebied is (vrij) kleinschalig door de veelheid aan opgaande begroeiing. Ook de open ruimten van de goed herkenbare kampen en essen zijn klein omdat het veelal om eenmans-essen gaat. Vanwege de gezamenlijk ervaren bedreiging van het landschap, het gedeelde doel deze af te wenden en de gedeelde ontstaansgeschiedenis van het landschap hebben de drie gemeenten besloten samen te werken aan een integraal landschapsontwikkelingsplan voor hun hele buitengebied (55.000 hectare).

Zorgeloos subsidies regelen voor restauratie en onderhoud

De Landschapswacht gaat onvermoeibaar door met het opsporen en herstellen van vervallen waardevolle landschapselementen bij particulieren.

Als lid van de VNC kunt u ons daarbij helpen!

Staat op uw land nog een rijtje bomen, die herinneren aan een oude houtwal, of wat laatste struiken die de plek van een eeuwenoude heg markeren? Dan kunt u het herstel en onderhoud daarvan zorgeloos regelen via de Landschapswacht van de VNC. Wij helpen u bij de restauratie en het beheer van waardevolle landschapselementen. Dit heeft voor u als lid verschillende voordelen:

- zorgeloze aanvraag dankzij grondige expertise op het gebied van landschapselementen en subsidieregelingen;
- geen administratieve lasten;
- kwaliteitsborging en minder controles;
- uitkomsten controles zijn voor rekening van de VNC;
- daadwerkelijk beheer is eenvoudig te organiseren via de VNC;
- gewaarborgde mogelijkheid voor verlenging subsidie.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Bart Dingemanse via 024-6842294 of via e-mail: bdingemanse@nederlandscultuurlandschap.nl

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en de Postcode Loterij.

landschap gratis restaureren.

Deze stokoude knot-essen staan in een houtwal in Twente. Ze zijn geheel gerestaureerd en kunnen weer minstens 20 jaar mee. Zo blijft het landschap aantrekkelijk voor mens en dier.

De scherpe kant van prikkeldraad

Vroeger zag je ze overal, zulke houtwallen. Eeuwenlang maakten boeren gebruik van natuurlijke barrières om het vee binnen en het wild buiten hun weilanden te houden. Samen met een fijnmazig netwerk van sloten, heggen, elzensingels en bomenlanen vormde dit een fraai cultuurlandschap. Maar sinds de uitvinding van het prikkeldraad, de snel moderniserende landbouw en de ruilverkavelingen verdween meer dan 90% van dit cultureel erfgoed.

Landschap-rechercheurs

De meeste overgebleven landschapselementen uit die tijd zijn vaak vervallen en vallen amper op. De specialisten van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap sporen zulke unieke delen in het landschap op, zoeken uit wie de eigenaar is en bieden gratis herstel aan. Hierna kan iedereen zien dat deze landschapselementen te mooi zijn om te laten verdwijnen. Inmiddels heeft de vereniging ruim 100 unieke en bedreigde stukjes Nederland opgeknapt. En er zullen er nog veel volgen.

Dankzij u...

Vereniging Nederlands Cultuur Landschap ontvangt sinds 2009 een bijdrage van de Postcode Loterij. Dankzij

alle deelnemers van de loterij heeft Vereniging Nederlands Cultuur Landschap in totaal 3,1 miljoen euro aan verschillende projecten kunnen besteden. Door mee te doen met de Postcode Loterij steunt u met 50% van uw inleg Vereniging Nederlands Cultuur Landschap en nog 74 andere goede doelen. Kijk op www.postcodeloterij.nl

Met z'n allen werken we aan een betere wereld.

Samen maken we het verschil.

De Postcode Loterij steunt 75 goede doelen. Ga naar www.postcodeloterij.nl

Geduld is een schone zaak

Gelderse Statenleden bezoeken de VNC

Om de gewenste opknapbeurt en verfraaiing van het landschap te realiseren spelen provincies, sinds de decentralisatie van landschaptaken en -verantwoordelijkheden van rijk naar provincies drie jaar geleden, een steeds belangrijkere rol. Zowel qua beleid als qua financiering. Niet voor niets vervaardigde de VNC afgelopen zomer provinciale kaarten voor de campagne *Nederland van de Kaart*, en bood ze aan op de provinciehuizen.

Begin september bracht de statencommissie van de provincie Gelderland een werkbezoek aan de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap. Een belangrijk bezoek, gezien de provinciale verkiezingen van volgend jaar en het in het najaar te nemen besluit over de besteding van de opbrengsten uit de verkoop van aandelen NUON. Het gaat daarbij om zo'n 4,4 miljard euro.

Tijdens het bezoek leerden de statenleden 'landschap lezen', om zo meer oog te krijgen voor de broodnodige en zeker ook kansrijke investeringen in het Gelderse landschappelijk aanzicht. Ook werd gesproken over de toekomstige inzet van landbouw gelden en ruimtelijke ordening zoals een koppeling tussen de woningbouw- en wateropgave met landschapsinvesteringen. De noodzaak werd nog eens pijnlijk duidelijk omdat vlak voor het bezoek een subsidiestop voor landschapsonderhoud in de gehele provincie werd afgekondigd. Volgens sommige statenleden een illustratie van het succes van de regeling, volgens andere een pijnlijke tekortkoming in prioritering en budgettering voor groene investeringen. Met de invoering van zogenaamde groenblauwe diensten voor landschapsonderhoud krijgt het landschap in Gelderland steeds meer aandacht. Bovendien liggen zes van de twintig nationale landschappen in deze provincie. Maar door gebrek aan structurele financiering blijft resultaat in het veld uit. Een groot knelpunt, wat de Rekenkamer Oost recent nog eens benadrukte.

Je kunt, wanneer je de vijftig bent gepasseerd en gevoed door dezelfde gedrevenheid al zo'n dertig jaar min of meer hetzelfde werk doet, onderscheiden en relativeren. Neem dat van mij aan, ik heb kabinetten zien komen, vallen en gaan. Beleidsnota's mee helpen schrijven of hun inhoud bevochten. Heilige huizen die werden gebouwd weer neer zien halen, vrijwel letterlijk. Kerken die in mijn jeugd werden gebouwd zijn inmiddels al weer afgebroken. Papier is geduldig, net als de tijd trouwens. Een mens, ook een gedreven mens, kan niet alles mee bepalen. Zaken gaan zoals ze gaan.

In de tussentijd, terwijl grote voorname zaken hun beloop hebben en gedane zaken geen keer krijgen (hoezeer men dat ook kan wensen), moet er gewerkt worden. Het gewone handwerk evenzeer als het denkwerk en de verbeelding.

Beeld je eens in: een wereld met geen verleden, geen kunst en geen mededogen. Wat zou in zo'n wereld de leidraad zijn waarlangs gedacht en gepland wordt?

Laatst hoorde ik een archeoloog die in ons verleden wroet, getergd reageren op een kwalificatie als dat zijn medebroeders slechts zakken vol pijpenkoppen uit de felbegeerde bouwgrond opgroeven, waardoor projecten onnodig veel vertraging opliepen. Ik moet eerlijk bekennen dat ik ook af en toe getergd raak, als ik het predikaat 'linkse hobby's' geplakt zie worden op allerhande zaken die mijn levenswerk raken. Als ik denk aan schone energie, biologische landbouw, klimaatbeschermende maatregelen, behoud van natuur en landschap, eerlijk delen en in zijn algemeenheid het tonen van mededogen met minderbedeelden en toekomstige generaties, dan denk ik aan common sense en niet aan het predikaat links.

Ik houd niet van dogma's, noch van onderscheid maken op religieuze of op welke andere grond dan ook. Als je in linkse

en rechtse kerken moet denken, betekent dat dan dat vuile energie, vernietiging van natuur en landschap en een gebrek aan mededogen dus rechtse hobby's zijn? Natuurlijk niet, mag ik hopen. Door schade en schande leert de mensheid dat er universele rechten zijn voor alle mensen, dat behoud van onze aarde de hoogste prioriteit moet hebben omdat wij domweg geen ander onderkomen hebben dan deze planneet. Een volk dat zijn geschiedenis niet wil kennen, memoreren en zichtbaar houden, geen oog heeft voor andere volken die minder bedeed zijn en haar plekje op aarde niet koestert, gaat slecht uitgerust de toekomst tegemoet.

Ongeveer de helft van Nederland is links, de andere helft rechts, volgens de cijfers en in de verkiezingsuitslag hangt het erom. Er zullen weer nieuwe plannen geschreven worden en zakken geld krijgen nieuwe doelen. Behoud van je geschiedenis, cultuur en natuur, milieu en landschap, goede zorg voor de aarde, zijn geen hobby's. Dit land zo goed mogelijk doorgeven aan de toekomstige generatie is een kenmerk van beschaving. Van onze vereniging mag verwacht worden dat wij pal staan voor behoud en beheer van het landschap en van de weinige natuur die ons rest en voor duurzaam gebruik van het stukje aarde binnen onze landsgrenzen.

Te veel en te vaak hoor ik om mij heen dat met een timide, verontschuldigde toon gesproken wordt over deze universele waarden. Dat is niet erg wijs aan de vooravond van grote bezuinigingen.

Jaap Dirkmaat, directeur.

Leden werven leden – Samen staan we sterker

De uitvoering van het Deltaplan voor het landschap vraagt een grote inspanning. Tegelijkertijd verdient dit plan een grote achterban, dus meer leden. U kunt ons daarbij helpen! Dat kan op de volgende manieren:

- probeer leden te werven via e-mail. Op nederlands-cultuurlandschap.nl vindt u onder 'steun ons' een brief die u kunt mailen naar vrienden, kennissen en familie;
- neem potentiële leden mee naar het Informatiecentrum als introducés. Op deze manier kunnen ze met eigen ogen zien waarom de VNC hun steun hard nodig heeft! U heeft als lid gratis toegang met het vrijkaartje dat ook geldig is voor gezinsleden of 3 introducés;
- gebruik de ledenwerfbon op deze pagina;
- heeft u tijd om meerdere leden te werven, bijvoorbeeld in uw eigen straat, dorp of stad, neem dan contact op met de VNC (telefoon: 024-684 22 94). Eén van onze medewerkers zal u uitgebreid informeren en ervoor zorgen dat u als 'ledenwerfconsulent' de benodigde ledenwerfmaterialen bij u thuis bezorgd krijgt.

Het Informatiecentrum heeft uw hulp nodig!

Het Informatiecentrum is iedere woensdag en zondag geopend van 10.00 uur tot 17.00, en is naarstig op zoek naar nieuwe enthousiaste vrijwilligers, die zich willen inzetten voor ons Informatiecentrum.

Als gastheer/gastvrouw ontvang je bezoekers, maakt ze wegwijs, en beantwoord je hun vragen. Het ontvangen van al die verschillende bezoekersgroepen - van kinderfeestjes en scholen tot gezinnen of wandelgroepen - maakt het leuk en afwisselend vrijwilligerswerk.

Interesse? Neem dan snel contact op met de VNC, (024) 68 422 94, of info@nederlands-cultuurlandschap.nl.

Het werk van de VNC wordt mede mogelijk gemaakt dankzij de jaarlijkse bijdrage van de Nationale Postcode Loterij.

Help de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap en werf een nieuw lid!

Om ons werk nog beter te doen, zijn nieuwe leden nodig. U kunt ons daarbij helpen! Eenvoudig, door in uw eigen omgeving leden voor ons te zoeken. Om het werven te vergemakkelijken kunt u potentiële leden een speciaal aanbod doen: als ze lid worden voor minimaal 30 euro per jaar, ontvangen ze het boek *Nederland weer mooi* als welkomstgeschenk. Natuurlijk worden ook uw inspanningen beloond: indien u drie of meer leden werft, ontvangt u het boek *Lekker Landschap*; een beschrijving van vele lekkere eetbare planten, bloemen, bessen, noten en paddenstoelen, met verrukkelijke recepten die de lezer ertoe uitnodigen de deur uit te gaan, op zoek naar al dat lekkers in ons landschap.

Mijn eigen gegevens zijn:

naam

adres

pc + plaats

telefoon

e-mail

De gegevens van het nieuwe lid zijn:

Het nieuwe lid betaalt de contributie met de acceptgiro die samen met het welkomstgeschenk wordt verstuurd. U kunt bovenstaande gegevens invullen, uitknippen en in een envelop sturen naar Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, Antwoordnummer 2501, 6573 ZX Beek-Ubbergen (postzegel mag, maar hoeft niet).

Colofon: © oktober 2010 Vereniging Nederlands Cultuurlandschap *redactie* Jaap Dirkmaat, Valentijn te Plate *correctie* Liesbeth Kemme *coördinatie* Valentijn te Plate *ontwerp* bhgo, Arnhem *foto's* Valentijn te Plate, tenzij anders vermeld *druk* Drukkerij De Kleijn Wijchen bv; ISSN 1871-3963 | **Openingstijden Informatiecentrum: elke woensdag en elke zondag van 10.00 - 17.00 uur, uitgezonderd feestdagen.** Rijksweg 174 | 6573 dg Beek-Ubbergen | t (024) 684 22 94 | info@nederlands-cultuurlandschap.nl | www.nederlands-cultuurlandschap.nl